



You have downloaded a document from
RE-BUŚ
repository of the University of Silesia in Katowice

Title: Działalność naukowo-badawcza i organizacyjna Katedry Pedagogiki Społecznej Uniwersytetu Śląskiego w latach 1980/81-2009/10 : wokół szkoły naukowej Profesora Andrzeja Radziewicza-Winnickiego

Author : Ewa Jarosz, Ewa Syrek

Citation style: Jarosz Ewa, Syrek Ewa. (2010). Działalność naukowo-badawcza i organizacyjna Katedry Pedagogiki Społecznej Uniwersytetu Śląskiego w latach 1980/81-2009/10 : wokół szkoły naukowej Profesora Andrzeja Radziewicza-Winnickiego. W: E. Syrek (red.), "Czas społeczny akademickiego uczestnictwa w rozwoju i doskonaleniu civil society : księga jubileuszowa dedykowana profesorowi Andrzejowi Radziewiczowi-Winnickiemu w 65. rocznicę urodzin" (S. 44-55). Katowice : Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego



Uznanie autorstwa - Użycie niekomercyjne - Bez utworów zależnych Polska - Licencja ta zezwala na rozpowszechnianie, przedstawianie i wykonywanie utworu jedynie w celach niekomercyjnych oraz pod warunkiem zachowania go w oryginalnej postaci (nie tworzenia utworów zależnych).



UNIwersYTET ŚLĄSKI
W KATOWICACH



Biblioteka
Uniwersytetu Śląskiego



Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

Działalność naukowo-badawcza
i organizacyjna
Katedry Pedagogiki Społecznej
Uniwersytetu Śląskiego
w latach 1980/81–2009/10
Wokół szkoły naukowej
Profesora Andrzeja Radziewicza-Winnickiego

Powstanie jakiegokolwiek szkoły naukowej z reguły nie jest wynikiem intencjonalnie sterowanej polityki edukacyjno-naukowej. Zwykle mamy do czynienia z procesami spontanicznymi, niepowtarzalnymi, historycznie osadzonymi, które wydają się nieodłącznymi elementami rozwoju nauki. Samo pojęcie *szkoła naukowa* nie zawsze jest jednoznacznie interpretowane. W naszym rozumieniu (a mamy na myśli określone zdarzenia ściśle związane z powstawaniem naszej *szkoły naukowej* z zakresu pedagogiki społecznej, włączającej do dorobku naukowego, a jednocześnie poszerzającej tradycyjne programy *stricte* socjologicznym ujęciem procesów socjalizacji i wychowania) obejmuje ono zarówno treści, które wnosi działalność akademicko instytucjonalna, jak i liczne refleksje teoretyczne Profesora Andrzeja Radziewicza-Winnickiego (kierownika Katedry Pedagogiki Społecznej Uniwersytetu Śląskiego) i Jego bliskich współpracowników. Należy włączyć do grona *szkoły* również osoby zatrudnione poza Uniwersytetem Śląskim. Są to także dokonania natury teoretyczno-koncepcyjnej i organizacyjno-instytucjonalnej. Sądzymy, że elementem *szkoły* jest też kształtowanie okreś-

lonego typu krytycznej postawy intelektualnej towarzyszącej prowadzonym badaniom i analizom naukowym. Ich rezultaty były i są nadal zawarte w wielu monografiach i artykułach publikowanych w kraju i za granicą. Profesor Bogdan Suchodolski wspominał o „tworzeniu *szkoły naukowej* [...]”, która pokrywa treść naukową odmienną od tej, jaką wyznaczyła tradycja. Rozumienie tradycyjne bowiem nawiązywało do działalności pedagogów z okresu międzywojennego, zwłaszcza do Heleny Radlińskiej i Jej szkoły. Koncepcja doc. Winnickiego jest inna, o czym w dalszym ciągu recenzji powiem więcej”¹. Przed dwudziestoma laty wybitny humanista, nestor współczesnych nauk o wychowaniu, stwierdzał m.in.: „[...] charakteryzując naukową działalność doc. Radziewicz-Winnickiego, trzeba położyć nacisk na jego umiejętność tworzenia zespołów podejmujących określone problemy. Seryjne wydawnictwo pt. »Prace Pedagogiczne« i zbiorowe publikacje przed chwilą omawiane, są owocem pracy zespołowej. Oznacza to, iż pod kierunkiem doc. Winnickiego tworzy się pewnego rodzaju »szkoła« w dziedzinie pedagogiki społecznej”².

Szkoła, której dedykujemy niniejszy artykuł, istnieje od dawna, niezależnie od tego, czy samo wieloznaczne pojęcie *szkoła naukowa* dzielimy umownie (w ramach przyjętego podziału w literaturze), genetycznie czy też strukturalnie.

Jak twierdzi Profesor Jerzy Szacki, nie zawsze mamy bowiem do czynienia z sytuacją, w której rozumienie przynależności do *szkoły* jest utożsamiane z miejscem uprawiania nauki przez grupę osób bądź pod przewodnictwem nauczyciela — mistrza, lidera. Chodzi raczej o genezę poglądów naukowych niż o ich treść, o sam sposób myślenia i styl uprawiania nauki. Przynależność do tak rozumianej *szkoły* nie musi determinować pod każdym względem aktualnego stanowiska naukowego ani też stawiać uczonoego w opozycji do koleżanek czy kolegów o innej genealogii intelektualnej, choć zapewne odmiennosc miejsca nauki może sprzyjać pogłębianiu się różnic merytorycznych³.

Można zatem powiedzieć, że teza, będąca zarazem pytaniem, u kogo ktoś się uczył, jest przekładalna na inne stwierdzenie, przybierające postać pytania dopełnienia: czego się nauczył? W tym sensie *szkoła naukowa* to grupa uczniów (współpracowników) połączonych wspólną zależnością związaną z wzorami prezentowanymi przez „mistrza”, a także normami i wartościami, a więc lansowaną przez twórcę/współtwórcę *szkoły* swoistą

¹ B. Suchodolski: *Opinia o działalności naukowej i dydaktycznej doc. dr. hab. Andrzeja Radziewicz-Winnickiego w związku z wystąpieniem Wydziału Pedagogiki i Psychologii Uniwersytetu Śląskiego o nadanie tytułu profesora*. Warszawa 1987, s. 1.

² Ibidem, s. 3.

³ J. Szacki: *O szkołach naukowych (zarys problematyki)*. „Studia Socjologiczne” 1975, nr 4, s. 6.

etyką naukową, z którą grupa/zespół się utożsamia zwłaszcza w początkowym okresie współpracy. W późniejszym okresie uwidaczniane są modyfikacje indywidualne wynikające z sukcesywnego rozwoju osobowościowego i naukowego współpracowników. Mniej znacząca z punktu widzenia dokonywanego wyboru wydaje się alternatywa związana z naciskiem w sferze identyfikacji z osobą lidera czy też preferowanymi przezeń wartościami, wzorcami postępowania badawczego⁴.

Zagadnienie efektywności *szkoły naukowej* ma również wiele aspektów. *Szkoła naukowa* realizuje *de facto* założone funkcje społeczne, kształci, wychowuje, selekcjonuje, kompensuje, integruje reprezentantów danej dyscypliny naukowej⁵.

Termin *instytucjonalizacja* występuje w literaturze socjologicznej w kilku znaczeniach. Najczęściej rozumiany jest jako proces (sytuacja) pojawiania się pewnych istotnych (często znaczących) faktów społecznych (np. książki, czasopisma o edycji relatywnie *ciągłej* i *trwałej*, akademickie jednostki organizacyjne: katedry, zakłady, instytuty, stowarzyszenia, fundacje), które zapewniły danej dyscyplinie (subdyscyplinie) naukowej trwałe — jak się wydaje — miejsce i odróżniały ją od innych nauk społecznych.

Dorobek naukowy Katedry Pedagogiki Społecznej Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, utworzonej w 1981 roku na Wydziale Pedagogiki i Psychologii i powierzonej (wówczas doc. dr. hab.) Andrzejowi Radziewiczowi-Winnickiemu, powstawał pod wpływem rozległych i inspirujących cały zespół naukowych zainteresowań Profesora — socjologa i pedagoga. Zainteresowania badawcze pracowników naukowych Katedry obejmowały zagadnienia wychodzące poza obszar dotychczasowych, klasycznych problemów-zagadnień pedagogiki społecznej, gdyż w bardzo silnym stopniu uwzględniały dokonujące się w latach 80. przeobrażenia społeczno-ekonomiczne w Polsce. W tym czasie powstało wiele opracowań naukowych — indywidualnych, a także zbiorowych — wykazujących rozległe spektrum aktywności naukowo-badawczej 27-osobowego wówczas zespołu⁶.

⁴ Ibidem, s. 8—9.

⁵ Por. M. Niezgoda: *Szkoła i skolaryzacja*. W: *Encyklopedia socjologii*. T. 4. Warszawa, Oficyna Naukowa, 2002.

⁶ Między innymi były to następujące opracowania: A. Radziewicz-Winnicki: *W poszukiwaniu Homo-Oeconomicus. Szkice polemiczne o wychowaniu* (1989), *Modernizacja zagubionych obszarów rodzimej edukacji. Szkice socjopedagogiczne* (1995); E. Syrek: *Aspiracje życiowe młodzieży niedostosowanej społecznie* (1986), *Wychowanie jako przedmiot analiz pedagogiki społecznej i socjologii wychowania* (1987); K. Balińska: *Wpływ środowiska rodzinnego na przestępczość nieletnich* (1986); A. Stankowski: *Elementy terapii pedagogicznej w pracy nauczyciela wychowawcy* (1986), *Narkomania — narkotyki — narkomani* (1988), *Negatywizm szkolny* (1991); W. Jasiński: *Od konieczności do podmiotowości* (1993), *Aby wychowanie mogło służyć rozwojowi* (1994); A. Radziewicz-Winnicki (red.): *Pedagogica Societatis. Przedmiot, zadania a współczesność* (1985), *Pedagogika a socjolo-*

W dużym uproszczeniu można wskazać trzy podstawowe obszary tematyczne badań prowadzonych w pierwszym dziesięcioleciu istnienia Katedry:

1. Pedagogika społeczna na tle przemian gospodarczych.
2. Problemy patologii społecznej i niedostosowania społecznego oraz ich uwarunkowań.
3. Problemy resocjalizacji (kształcenie kadr, metodyka działań, nauczanie w resocjalizacji).

W kolejnej dekadzie, w latach 90., prace badawcze realizowane w Katedrze Pedagogiki Społecznej zdecydowanie uwzględniają nowy wymiar — transformację społeczno-ustrojową, jaka dokonywała się wówczas w Polsce. W charakterystyce dorobku tego czasu na podkreślenie zasługuje fakt opublikowania pracy zbiorowej o charakterze podręcznika, przygotowanej pod naukową redakcją Profesora A. Radziewicza-Winnickiego *Pedagogika społeczna u schyłku XX wieku — zagadnienia wybrane* (1992). Książka ta, będąc pierwszym podręcznikowym opracowaniem po „kulturowych” od lat 60. i 70. publikacjach wybitnych autorytetów polskiej pedagogiki społecznej: Ryszarda Wroczyńskiego i Aleksandra Kamińskiego, obejmowała problemy dotyczące następujących zagadnień: historii i stanu obecnego pedagogiki społecznej w Polsce, rozwoju przestrzennego, ekonomicznego, ruchliwości ludności w aspekcie procesu wykołajenia młodzieży i osób dorosłych, rozwoju życia gospodarczego na tle rozwoju nauk pedagogicznych, integracji i procesów społecznych, identyfikacji w relacji do wychowania, problemów procesów wychowawczych w obrębie wybranych pozaszkolnych elementów struktury społecznej, społecznych problemów egalitaryzmu, zagadnienia społecznego uczestnictwa w kulturze, opieki, polityki społecznej, ochrony bytu poszczególnych jednostek i grup jako integralnej części zagadnień współczesnej pedagogiki społecznej.

Wkrótce wysiłkiem Katedry pod kierunkiem A. Radziewicza-Winnickiego powstają kolejne prace zbiorowe: *Problemy i tendencje rozwojowe we współczesnej pedagogice społecznej w Polsce* oraz *Współcześni socjologowie o wychowaniu — zarys wybranych koncepcji*. Pierwsza z nich stanowi omówienie nowych zjawisk społeczno-wychowawczych lub spojrzenie na

gia wychowania. Szkice socjopedagogiczne. *Pedagogika społeczna w perspektywie przemian gospodarczych* (1987); H. Gąsior (red.): *Wybrane zagadnienia z metodyki wychowania resocjalizującego* (1981), *Model kształcenia kadr dla potrzeb kształcenia specjalnego-pedagogiki resocjalizacyjnej* (1983), *Nauczanie społecznie niedostosowanych* (1992); K. Kucyper, J. Kamińska-Reyman (red.): *Miedzy rezygnacją a wyzwaniem* (1994); E. Syrek (red.): *Współczesne zagrożenia w małych strukturach społecznych. Szkice badawcze z pedagogiki społecznej* (1993). Warto podkreślić, że opublikowane zostały także prace w języku angielskim: A. Radziewicz-Winnicki: *Methodological Solutions in Pedagogical Research on Identification Processes* (1984), *Essays in Social Pedagogy* (1988).

tradycyjne kwestie pedagogiki społecznej z punktu widzenia nowej transformującej się rzeczywistości. Druga, ukazująca badania i analizy nowych problemów i zjawisk współczesności, wobec których pedagog społeczny nie może być obojętny, jest zbiorem interesujących koncepcji socjologów z różnych krajów. Autorzy podejmują w swych dociekaniach naukowych problemy wychowania i edukacji. Wyniki prowadzonych badań teoretycznych czy empirycznych publikowane były również w języku angielskim⁷. Procesom zmiany społecznej w Polsce poświęcony został także kwartalnik wydawany w Stanach Zjednoczonych „Journal of Thought” (Vol. 27, No. 3—4, Fall and Winter 1992), zawierający 14 artykułów w języku angielskim autorstwa pracowników Katedry Pedagogiki Społecznej. Próbując przedstawić profile tematyczne badań realizowanych w Katedrze w latach 90., można uporządkować je w dwa nurty:

- 1) podstawowy, obejmujący takie kierunki tematyczne, jak:
 - tożsamość pedagogiki i jej obszary zainteresowań w dobie transformacji oraz w nowej rzeczywistości społecznej,
 - socjologiczne inspiracje dla polskiej pedagogiki społecznej w dobie transformacji,
 - procesy demokratyzacji wybranych obszarów życia społecznego,
 - modernizacja obszarów i ról społecznych w kontekście transformacji społecznej,
- 2) badań nad patologią społeczną, uwzględniających takie kierunki badawcze, jak:
 - zagrożenia społeczne i zjawiska patologii w małych i dużych strukturach społecznych,
 - problemy i uwarunkowania resocjalizacji,
 - prawne aspekty działań resocjalizacyjnych.

W roku 1998 w pracach badawczych Katedry podjęto ogólny temat badawczy *Integratywna strategia kształtowania lokalnych środowisk wychowawczych w zakresie profilaktyki i kompensacji*, który wyznaczył podstawowy kierunek analiz i interpretacji badawczych realizowanych w Katedrze. Wśród szczególnie istotnych opracowań opublikowanych w tym czasie wymienić należy prace: Ewy Jarosz *Przemoc wobec dzieci. Reakcje środowisk szkolnych* (Katowice 1998); Anny Nowak *Zarys postępowania z nieletnimi dla pedagogów* (Katowice 1998, 1999); Mirosława Wójcika *Kształtowanie się polskiej pedagogiki rodzinnej w latach 1918—1939* (Katowice 1998). W tym też roku wydana została w Niemczech książka A. Radziejwicz-Winnickiego *Tradition*

⁷ A. Radziejwicz-Winnicki: *Modernization and Democratization of Extramural Areas: the Case of Poland* (1994); A. Radziejwicz-Winnicki (red.): *Teacher Strategies; A. Review and Critique of Chosen Conceptions* (1991); E. Górnikowska-Zwolak, A. Radziejwicz-Winnicki (eds.): *Educational and Social Transformation in Poland and other Post-Communist Countries* (1992).



Szanowny Jubilat prof. zw. dr hab. Andrzej Radziejewicz-Winnicki w otoczeniu pracowników Katedry Pedagogiki Społecznej.
W rzędzie pierwszym od lewej: dr Danuta Dramska, dr Monika Noszczyk-Bernasiewicz, dr Katarzyna Borzucka-Sitkiewicz,
dr Katarzyna Kowalczevska-Grabowska, dr Iwona Malorny, dr hab. Ewa Jarosz, prof. dr hab. Ewa Syrek.
W rzędzie drugim: dr Alina Dworak, dr Agata Rzymelka-Frąckiewicz, dr Bogumiła Kosek-Nita, prof. UŚ dr hab. Anna Nowak,
dr Andrzej Czerkawski. W rzędzie trzecim: dr Joanna Bulska, dr Danuta Raś, dr Ewa Bielska, mgr Grażyna Borzucka.
W rzędzie czwartym: dr hab. Teresa Wilk, dr Leszek Wieczorek, dr hab. Marek Walancik, dr hab. Ewa Wysocka, dr Adam Roter.
Na samej górze dr Maciej Bernasiewicz.

and Reality in Educational Ethnography of Post-Communist Poland. Essays in Sociology of Education and Social Pedagogy oraz praca zbiorowa pod redakcją D. Marzec i A. Radziejewicza-Winnickiego *Educational Democratization in Poland: Tradition and Post-Communist Transformation*.

W kolejnych latach kontynuowano podjęty w 1998 roku temat badawczy, poszerzając go o inne jeszcze zagadnienia tematyczne, dotyczące przede wszystkim współczesnych mechanizmów zurbanizowanego społeczeństwa w aspekcie roli i zadań pedagogiki społecznej. Realizowano więc wiele szczegółowych tematów badawczych, takich jak:

- socjalizacja a dominujące style życia,
- socjalizacja w warunkach mechanizmów wolnorynkowych,
- szkoła jako system społeczny, planowanie oświaty w warunkach mechanizmów rynkowych,
- instytucjonalne reakcje wobec zjawisk przemocy i zaniedbywania dzieci oraz sieroctwa społecznego,
- działanie społeczne w koncepcjach współczesnych pedagogów społecznych,
- zjawiska patologiczne w regionie uprzemysłowionym,
- diagnoza problemów środowiskowych,
- sytuacja zdrowotna dzieci i młodzieży oraz środowiskowe aspekty nierówności w stanie zdrowia.

Pracownicy Katedry opublikowali w latach 1998—2005 wiele opracowań, które prezentują rezultaty badań nad wymienionymi zagadnieniami⁸. Większość podejmowanych w nich badań i analiz dotyczyła regionu Górnego Śląska. Ukazały się następujące prace: A. Radziejewicz-Winnicki: *Modernizacja niedostrzeganych obszarów rodzimej edukacji* (1999); A. Nowak: *Wybrane edukacyjne i prawne aspekty niepełnosprawności* (1999); E. Górnikowska-Zwolak, A. Radziejewicz-Winnicki, A. Czerkowski (red.): *Pedagogika społeczna w Polsce — między stagnacją a zaangażowaniem* (1999); B. Kosek-Nita, D. Raś (red.): *Resocjalizacja, diagnoza, wychowanie* (1999); M. Kowalska-Kantyka: *Sytuacja dzieci i młodzieży niepełnosprawnej w okresie transformacji ustrojowej* (2000); E. Wysocka: *Młodzież a religia. Społeczny wymiar religijności młodzieży* (2000); *Religijność a tolerancja. Obszary zależności* (2000); E. Górnikowska-Zwolak przy współpracy A. Tabor: *Szkic do portretu Ślązaczki. Refleksja feministyczna* (2000, 2005); E. Syrek: *Zdrowie w aspekcie pedagogiki społecznej* (2000); D. Dramska: *Profesjonalna tożsamość logopedów w Polsce w świetle prowadzo-*

⁸ Warto też zauważyć, że od 1997 do 2007 roku ukazywał się ogólnopolski kwartalnik „Auxilium Sociale — Wsparcie Społeczne”, którego redaktorem naczelnym był A. Radziejewicz-Winnicki, a większość zespołu edytorskiego stanowili pracownicy Katedry Pedagogiki Społecznej. W roku 2007 ukazało się drukiem opracowanie „Auxilium Sociale — Wsparcie Społeczne”. *Analiza zawartości pisma 1997—2007*, przygotowane przez D. Raś i B. Kosek-Nitę.

nych badań (2001); *Proces instytucjonalizacji zawodu logopedy w Polsce. Zarys problemu* (2001); E. Jarosz: *Wybrane obszary diagnozowania pedagogicznego* (2001, kolejne wydania co roku do VII wydania w roku 2007); E. Jarosz: *Dom, który krzywdzi* (2001); U. Kamińska: *Zranione dzieciństwo. Wychowankowie domu dziecka mówią* (2001); A. Radziewicz-Winnicki: *Oblicza zmieniającej się współczesności — szkice z pedagogiki społecznej, etnografii edukacyjnej i socjologii transformacji* (2001); A. Radziewicz-Winnicki, E. Górnikowska-Zwolak: *Podręczny słownik z zakresu terminów nauk o wychowaniu: angielsko-niemiecko-polski* (2001); E. Syrek (red.): *Jakość życia w chorobie. Społeczno-pedagogiczne studium indywidualnych przypadków* (2000); A. Stankowski, N. Stankowska: *Wybrane problemy patologii społecznej. Szkice pedagogiczne* (2002); A. Nowak: *Bezrobocie wśród niepełnosprawnych* (2002); A. Nowak, E. Wysocka: *Problemy i zagrożenia we współczesnym świecie. Elementy patologii społecznej i kryminologii* (2002); A. Stankowski: *Środowiskowe determinanty niedostosowania społecznego dzieci i młodzieży* (2002); U. Kamińska: *Zarys metodyki pracy opiekuńczo-wychowawczej w rodzinnych i instytucjonalnych formach wychowania* (2002); T. Wilk: *Możliwości zaspokojenia potrzeb edukacyjnych młodzieży w warunkach zmiany społecznej* (2002); A. Radziewicz-Winnicki, E. Bielska (red.): *Edukacja a życie codzienne. T. 1—2* (2002); E. Syrek (red.): „Chowanna” 2002, T. 1 (18); A. Czerkawski: *Szkolnictwo zawodowe a rynek pracy województwa katowickiego w latach dziewięćdziesiątych* (2003); T. Wilk: *Edukacja, wartości i style życia reprezentowane przez współczesną młodzież w Polsce w odmiennych regionach gospodarczych* (2003).

W schematycznym uproszczeniu kierunki badań od 1998 do 2005 roku można dostrzegać jako realizowane w dwóch nurtach: teoretyczno-aplikacyjnym i empiryczno-aplikacyjnym.

W pierwszym zaznaczyć można takie kierunki tematyczne, jak:

- pedagogika społeczna w Polsce — rola, zadania i obszary tematyczne wobec zmieniającej się rzeczywistości,
- modernizacja niektórych obszarów edukacji,
- problemy socjalizacji i edukacji w warunkach wolnorynkowych,
- problemy diagnozy w ujęciu pedagogiki społecznej,
- instytucjonalizacja i profesjonalizacja w sferze edukacji, pomocy i terapii oraz profilaktyki w środowisku lokalnym.

W drugim nurcie badania prowadzone były w takich kierunkach tematycznych, jak:

- sytuacja zdrowotna dzieci i młodzieży, zdrowie w aspekcie pedagogiki społecznej,
- przemoc wobec dzieci i ich zaniedbywanie oraz reakcje społeczne na zjawisko,
- społeczne problemy niepełnosprawności,
- młodzież — postawy światopoglądowe, potrzeby, wartości, style życia.

Od 2004 roku pracom badawczym prowadzonym w Katedrze Pedagogiki Społecznej przyświecały zmiany i procesy zachodzące w Polsce w wyniku akcesji do Unii Europejskiej. Aktualnie realizowanych jest kilkanaście kierunków badawczych, zawierających się w ogólnym temacie badawczym Katedry Pedagogiki Społecznej, który jest kontynuowany konsekwentnie od 1998 roku. W jego ramach ukonstytuowano dwa subtematy:

1. *Współczesne mechanizmy rozwoju społeczeństwa zurbanizowanego a rola i zadania pedagogiki społecznej.*

2. *Modernizacja pozaszkolnych lokalnych środowisk wychowawczych.*

W ramach tych ogólnych kierunków zrealizowano — a w niektórych przypadkach są kontynuowane — następujące przedsięwzięcia badawcze:

- społeczne i edukacyjne problemy występujące w poakcesyjnej Polsce — wybrane zagadnienia w perspektywie akcesji kraju z Unią Europejską,
- determinizm a ryzyko transformacyjne nowego ładu społeczno-edukacyjnego,
- edukacja a życie codzienne,
- bezrobocie w środowisku osób niepełnosprawnych,
- diagnozowanie środowisk wychowawczych w warunkach zmiany społecznej i nowych problemów,
- przemoc w życiu społecznym i procesach wychowania,
- środowiskowe działania w zakresie ograniczania zjawisk krzywdzenia dzieci,
- instytucjonalizacja pedagogiki zdrowia,
- społeczno-środowiskowe uwarunkowania zdrowia i choroby,
- stan zdrowia dzieci i młodzieży w świetle wybranych mierników,
- przemiany społeczne a zaspokajanie aspiracji i oczekiwań edukacyjnych młodzieży licealnej,
- system wsparcia społecznego i edukacji dla osób niepełnosprawnych,
- prawne aspekty rehabilitacji,
- rozpowszechnianie się liberalizmu we współczesnej Europie⁹.

⁹ Liczne publikacje Katedry z lat 2005–2006 obejmują zarówno monografie, jak i wiele artykułów naukowych. Wśród prac zwartych warto wymienić: K. Borzucka-Sitkiewicz: *Kształtowanie zachowań zdrowotnych w procesie socjalizacji a styl życia młodzieży (w regionie górnośląskim)*, *Promocja zdrowia i edukacja zdrowotna. Przewodnik dla edukatorów zdrowia*; A. Roter: *Proces socjalizacji dzieci w warunkach ubóstwa społecznego*; E. Bielska: *Ponowoczesne konteksty liberalizmu a preferencje młodzieży akademickiej wobec wybranych aspektów stylu życia*, *Studenci a liberalny system wartości w Polsce i Danii*; A. Nowak: *Zarys prawa dla pedagogów społecznych*; A. Nowak (red.): *Wybrane społeczno-socjalne aspekty marginalizacji, Resocjalizacja młodzieży niedostosowanej społecznie — wybrane konteksty*; E. Jarosz, E. Wysocka: *Diagnostyka psychopedagogiczna. Podstawowe problemy i rozwiązania*; L. Wiczorek: *Przestępczość i demoralizacja nieletnich w Polsce w okresie transformacji ustrojowej*; D. Raś: *O poprawie winowajców w więzieniach i zakładach dla nieletnich*; T. Wilk: *Bukowno. Między Małopolską a Górnym Śląskiem*; E. Bielska, A. Radziejewicz-Win-

Od 2007 roku w Katedrze Pedagogiki Społecznej realizowane i kontynuowane są wieloaspektowe badania naukowe w obszarze następujących tematów badawczych:

1. *Współczesność jako kontekst procesów społeczno-wychowawczych i edukacyjnych oraz formy działania społecznego* z uwzględnieniem takich zagadnień, jak: współczesna pedagogika społeczna w kontekście interdyscyplinarnym, aktywizacja lokalna i obywatelska, wzory kulturowe współczesnej Polski, patologia edukacji, problemy ludzkiej egzystencji, opór społeczny, zmiana społeczna a odpowiedzialność obywatelska, socjalizacja i rozwój w kontekście manipulacji, wsparcie, pomoc społeczna i asysta społeczna.

2. *Resocjalizacja i jej problemy — patologie i zagrożenia społeczne*, a szczególnie zagadnienia: agresja i przemoc w życiu społecznym i jednostkowym, współczesne uwarunkowania patologii społecznych, marginalizacja grup społecznych, upośledzenie i wykluczenie społeczne, patologie i zagrożenia specyficznych grup społecznych i instytucji, patologie społeczne w środowisku wiejskim i średniego miasta, diagnoza problemów i zagrożeń społecznych, metodologia badań społecznych, przestępczość nieletnich, współczesne standardy w resocjalizacji, prawo w resocjalizacji, diagnoza w resocjalizacji, historia resocjalizacji, uwarunkowania skuteczności działań resocjalizacyjnych, problemy penitencjarystyki.

3. *Zdrowie i edukacja zdrowotna — konteksty jakości życia* ze szczególnym uwzględnieniem kwestii dotyczących: pedagogicznych aspektów zagrożeń zdrowia, kompetencji zdrowotnych różnych grup społecznych, problemów zdrowia i edukacji zdrowotnej w rodzinie, społeczno-środowiskowych uwarunkowań jakości życia oraz metodyki edukacji zdrowotnej.

Dorobek Katedry w ostatnich dwóch latach wydaje się — jak nigdy wcześniej — bogaty i dynamiczny. W latach 2007 i 2008 ukazało się bowiem drukiem wiele publikacji: 22 prace zwarte i 212 artykułów¹⁰.

nicki, A. Roter (red.): *Social and Educational Problems In Poland. Essays and Chosen Conceptions At the Background of the Accession*. W roku 2005 ukazała się także praca poświęcona Profesorowi A. Radziewiczowi-Winnickiemu z okazji 60. rocznicy urodzin: *Andrzej Radziewicz-Winnicki. Twórczość naukowa, bibliografia prac, działalność badawcza, praca dydaktyczna w latach 1970—2005* (oprac. E. Syrek, A. Roter).

¹⁰ Spośród monografii wydanych przez członków Katedry (w latach 2007—2008) wymienić można następujące prace: K. Borzucka-Sitkiewicz, K. Sas-Nowosielski: *Stosowanie substancji psychoaktywnych przez młodzież szkół śląskich — zasięg, skutki i przeciwdziałanie*. Kraków, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, 2007, s. 108, ISBN 978-83-7308-860-3; J. Bułska: *Budowanie kompetencji zdrowotnych ludzi w środowisku ich życia. Propozycje metodyczne dla pedagogów, nauczycieli, wychowawców i pracowników medycznych, wskazówki dla nauczycieli*. Toruń, Wydawnictwo Edukacyjne „Akapit”, 2008, s. 170, ISBN 978-83-89163-50-9; E. Jarosz: *Międzynarodowe standardy przeciwdziałania krzywdzeniu dzieci*. Warszawa, Wydawnictwo Akademickie „Żak”, 2008, s. 157, ISBN 978-83-89501-92-9;

Biorąc pod uwagę kierunki badań oraz obszary tematyczne analiz podejmowanych przez członków Katedry Pedagogiki Społecznej w ciągu ostatnich dziesięcioleci, nietrudno dostrzec wyrazisty udział jej przedstawicieli w rozwoju polskiej myśli w zakresie pedagogiki społecznej w Polsce. Niektórzy pracownicy Katedry należą do grona osób zasłużonych dla współczesnej refleksji pedagogicznej nad problemami społeczno-wychowawczymi, środowiskowymi determinantami rozwoju i funkcjonowania człowieka oraz wychowaniem w obliczu dynamicznie zmieniającej się rzeczywistości społecznej, ekonomicznej i politycznej.

Eadem: *Ochrona dzieci przed krzywdzeniem — perspektywa globalna i lokalna*. Katowice, Wydawnictwo UŚ, 2008, s. 572, ISBN 978-83-226-1783-0; K. Kowalczevska-Grabowska: *Zagrożenia społeczne w dobie transformacji w miastach średniej wielkości województwa śląskiego*. Dąbrowa Górnicza, Wydawnictwo WSB w Dąbrowie Górniczej, 2007, s. 199, ISBN 978-83-88936-30-2; A. Radziewicz-Winnicki: *Pedagogika społeczna w obliczu realiów codzienności*. Warszawa, WaiP, 2008, s. 650, ISBN 987-83-60501-48-1; D. Raś, B. Kosek-Nita: „*Auxilium Sociale — Wsparcie Społeczne*”. *Analiza zawartości pisma 1997—2007*. Katowice, Wydawnictwo „Śląsk”, 2007, s. 101, ISBN 978-83-7164-516-7; E. Syrek: *Zdrowie i wychowanie a jakość życia. Perspektywy i humanistyczne orientacje poznawcze*. Katowice, Wydawnictwo UŚ, 2008, s. 226, ISBN 978-83-226-1782-3; M. Walancik: *Fenomen stanu życia wojskowego a stan oczekiwań młodzieży współczesnej. Tradycja a ponowoczesność w eksplikacjach socjopedagogicznych*. Kraków, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, 2008, s. 243, ISBN 978-83-7587-057-2; Idem: *Zamiana społeczna a opinie poborowych o zasadniczej służbie wojskowej*. Kraków, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, 2007, s. 154, ISBN 978-83-7308-861-0; L. Wieczorek, M. Sosnowski: *Skazani na rynku pracy*. Katowice, Wydawnictwo „Śląsk”, 2007 (wydanie I), 2008 (wydanie II); Idem: *Diagnoza społeczna w zakresie zagrożeń patologiami na terenie Miasta Dąbrowa Górnicza*. Katowice, Wydawnictwo „Śląsk”, 2008; E. Wysocka: *Człowiek a środowisko życia — wybrane aspekty teoretyczno-metodologiczne diagnozy*. Warszawa, Wydawnictwo „Żak”, 2007; Eadem: *Diagnoza w resocjalizacji. Obszary problemowe i modele rozwiązań w ujęciu psychopedagogicznym*. Warszawa, PWN, 2008.

Prace zwarte wydane przez członków Katedry w latach 2007—2008: J. Bułska (red.): *Zagrożenia zdrowia chorobami cywilizacyjnymi. Pedagogiczne konteksty badawcze*. Kraków, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, 2008; A. Czerkawski, A. Nowak (red.): *Wybrane zagadnienia patologii społecznej — implikacje empiryczne*. Katowice, Wydawnictwo UŚ, 2008; A. Czerkawski, A. Roter, A. Radziewicz-Winnicki (red.): *Wokół problematyki upośledzenia i wsparcia społecznego*. Katowice, ŚWSZ im. gen. J. Ziętka, 2007; A. Nowak, A. Czerkawski (red.): *Wybrane zagadnienia patologii społecznej i resocjalizacji*. Katowice, ŚWSZ im. gen. J. Ziętka, 2007; A. Radziewicz-Winnicki, M. Noszczyk-Bernasiewicz (red.): *Pedagogika społeczna w Polsce po 1989 roku (przemiany w nauce, obecność międzynarodowa, kręgi tematyczne prac badawczych)*. Katowice, ŚWSZ im. gen. J. Ziętka, 2007; E. Syrek (red.): *Psychospołeczne konteksty problemów zdrowia rodziny w perspektywie edukacji zdrowotnej*. „Chowanna” T. 2 (31), Katowice, Wydawnictwo UŚ, 2008; T. Wilk (red.): *Niektóre obszary pracy opiekuńczo-wychowawczej i edukacyjnej szkoły i środowiska lokalnego*. Kraków, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, 2007.

O dynamice rozwoju naukowego Katedry Pedagogiki Społecznej Uniwersytetu Śląskiego świadczą osiągnięte przez pracowników Katedry kolejne awanse naukowe w roku 2009 i 2010 (uzyskanie stopnia doktora habilitowanego: Ewa Jarosz — 2009, Ewa Wysocka, Teresa Wilk, Marek Walancik — 2010) oraz liczne publikacje¹¹.

Podsumowując, warto odwołać się do tekstu *Społeczne role uczonych* Floriana Znanieckiego. Autor pisze w nim, że „uczonymi” są osoby, które w przekonaniu swych kręgów i własnym mają obowiązek „uprawiania” wiedzy, m.in. wykonywania pewnych czynności, tj. utrwalania systemów wiedzy dla własnego i cudzego użytku w sposób dostępny innym ludziom, przekazywania wiedzy przez nauczanie lub publikację, krytycznego sprawdzania systemów wiedzy, włączania nowych prawd do systemów wiedzy, tworzenia nowych systemów wiedzy. „Uczony jest więc osobą, w którego roli społecznej uprawianie wiedzy w powyższym znaczeniu jest odrębną funkcją społeczną, wymaganą od niego przez jego krąg społeczny i przez niego faktycznie wykonywaną (choć niekoniecznie jedyną jego funkcją)”¹². Najbardziej rozpowszechnione role społeczne uczonych powstają dzięki społecznemu zapotrzebowaniu związanemu z pewnym poziomem kultury ogólnej i pod wpływem swoistych warunków¹³. Profesor Andrzej Radzie-

¹¹ W roku 2009 ukazały się następujące prace: M. Bernasiewicz: *Młodość i popkultura. Dyskursy światopoglądowe, recepcja i opór*. Katowice, Wydawnictwo UŚ, 2009; K. Borzucka-Sitkiewicz: *Środowiskowe uwarunkowania agresywnych zachowań młodzieży (jako wyznacznik oddziaływań profilaktycznych i interwencyjnych)*. Katowice, Wydawnictwo UŚ, 2009; H. Guzy-Steinke, T. Wilk: *Uczeń i teatr: realia a poszukiwania możliwości realizacji edukacji teatralnej w szkole*. Toruń, Wydawnictwo Edukacyjne „Akapit”. 2009; E. Jarosz: *Ochrona dzieci przed krzywdzeniem. Perspektywa lokalna i globalna*. Katowice, Wydawnictwo UŚ, 2009; K. Kowalczevska-Grabowska, M. Górską, M. Kot-Radojewska: *Niedostosowanie społeczne w percepcji i doświadczeniach uczniów i nauczycieli różnego typu szkół. Analiza porównawcza*. Dąbrowa Górnicza, WSB, 2009; K. Krasoń, A. Czerkawski: *Skłonność emergencyjna dzieci i adolescentów. Utopia socjoempatycznej podmiotowości, zachowania ryzykowne a potencjał ekspresyjny spotkania*. Katowice, Wydawnictwo UŚ, 2009; A. Rzymełka-Frąckiewicz: *Politycy wobec przemian edukacyjnych. Studium odpowiedzialności społecznej*. Toruń, Wydawnictwo Adam Marszałek, 2009; E. Syrek, K. Borzucka-Sitkiewicz: *Edukacja zdrowotna*. Warszawa, WaiP, 2009; M. Szwed, L. Wieczorek: *Dzieciobójstwo. Od przepisu prawa do indywidualnego przypadku*. Katowice, Wydawnictwo „Śląsk”, 2009; M. Walancik (red.): *Aktualne przejawy patologii i dewiacji społecznej. Wybrane konteksty*. Toruń, Wydawnictwo Edukacyjne „Akapit”, 2009; J. Hroncová, M. Walancik (red.): *Vybrané problémy slovenskej a poľskej sociálnej pedagogiky*. Banská Bystrica, UMB, 2009; T. Wilk: *Rewitalizacja społeczna poprzez współczesną sztukę teatralną w ocenie reprezentantów (twórców i odbiorców) sztuki dramatycznej Legnicy, Nowej Huty i Wałbrzycha*. Katowice, Wydawnictwo UŚ, 2009; E. Wysocka: *Doświadczenie życia w młodości — problemy, kryzysy i strategie ich rozwiązywania*. Katowice, Wydawnictwo UŚ, 2009.

¹² F. Znaniecki: *Społeczne role uczonych*. Warszawa, PWN, 1984, s. 537.

¹³ Ibidem, s. 538.

wicz-Winnicki, pełniąc przez ponad 40 lat społeczną rolę uczonego, wpisuje się w historię rozwoju pedagogiki społecznej jako twórca szkoły naukowej wraz z zespołem współpracowników z Katedry Pedagogiki Społecznej Uniwersytetu Śląskiego.

Ewa Jarosz, Ewa Syrek